

"Stajerc" izhaja vsaki petek, datiran z dnevom naslednje nedelje. Naročnina velja za Avstrijo: za celo leto 3 kron, za pol in četrt leta razmerno; za Ogrsko 4 K 50 vin, za celo leto; za Nemčijo stane za celo leto 5 kron, za Ameriko pa 6 kron; za drugo inozemstvo se računi naročnina z ozirom na visokost poštne. Naročnino je plačati naprej. Posamezne števe se prodajajo po 6 v. Uredništvo in upravnništvo se nahajata v Ptuju, gledališko poslopje št. 3.

Dopisi dobrodošli in se sprejemajo zastonj, ali rokopise se ne vrača. Uredniški zaključek je vsak torek zvečer.

Za oznanila uredništvo ni odgovorno. Cena oznanil inseratov je za celo stran K 64 za 1, strani K 32, za 1/2 strani K 16, za 1/4 strani K 8, za 1/8 strani K 4, za 1/16 strani K 2, za 1/32 strani K 1. — Pri večkratnem oznanilu se cena primerno zniža.

Štev. 45.

V Ptuj v nedeljo dne 7. novembra 1909.

X. letnik.

Domača nesreča.

O starih gradovih pripovedujejo po navadi pravljice, češ „da tam straši“, da hodijo duhovi s žametnimi copatami okoli in kaže z zlatimi kronami... Mi smo res prepametni, da bi verovali na te copate in copernice. Ali tudi za politiko imajo take pripovedi gotovi pomen. V njih tiči namreč dejstvo, da se marsikje, v marsikateri hiši, v marsikateri stranki in v marsikaterem narodu veže vsa nesreča na eno ime...

Rekli bodejo, da pretiramo, ako trdimo popolnoma resno, da je vezana vsa nesreča slovenskega ljudstva na ime „prvaštva“, kakor kliče moji one posvetne in duhovne gospode, kateri si prilastujejo nadvlado nad vsem tem ljudstvom. Kakor da bi strašilo v slovenski hiši... In res je, res je to, čeprav ne verujemo v copernice! Naj zasledujemo karkoli hočemo, bodisi potem v političnem, v kulturnem ali v gospodarskem oziru, vedno bomo našli, da je t. zv. „prvaštvo“ vsej nesreči krivi. Vedno bi bilo ljudstvo bolje storilo, ako bi prvaštva ne verovalo. Vedno bi bilo srečnejše, ko bi ne hodilo pota, označena od prvaške gospode. Prvaštvo, — to je tista oderuška in zagrižena gospoda, ki pozna edino svoj žep! — je prava domača nesreča slovenskega ljudstva...

V kulturnem oziru niso pravki res prav nič storili. Vpili so, da se jim naj dovolj električno razsvetljava, ali imeli niso niti sredstev za lampo na olje. Vpili so za visoko šolo, ali v svojih ljudskih šolah so niganjali politiko in iz teh šol so izhajali skoraj analfabeti. Hoteli so se meriti z vsemi drugimi narodi, ali svoje mislece so pustili od lakote umirati in niti srednjšolskih učnih knjig niso izdelali... Svoj čas je prinesel Anastazij Grün v kranjskem deželnem zboru vslovensko književnost, zavezano v žepni ruti. In danes? Vprašajte tistih par mož, ki v slovenskem jeziku res kaj boljšega napišejo nego Spindlerjeve „pesni“ in dobili boste odgovor, da se v tem oziru ni napredovalo niti za korak...

Prva razstava učeniških del v Ptuj.

V svojem revolucionarnem naziranju pravi socializem, da nimajo srednji stanovi nobene bodočnosti. Pravi, da se razvijata na eni strani veliki kapitalizem in na drugi strani mezdno delavstvo ali proletarijat v nasprotjuči si črti in da morata pri tem malo obrtnižo razdrobiti ter uničiti. Ta nauk se v naprednejših državah sicer ni uresničil: mala obrtniža se je po svojem številu celo povečala. Ali ene resnice se tudi pri nas ne moremo prikriti: da je doživela mala obrtniža v zadnjih stoletjih naravnost gospodarski polom. Tisoči obrtnikov so v tem polomu izgubili svojo eksistenco, tisočim mojstrov je odvzelo liberalno načelo „obrtne svobode“ (Gewerbefreiheit) zadnji kos kruha. In še danes se lahko trdi, da je med 100 obrtniki 99 revešev, ki živijo od danes na jutri.

Med vzroke tega propadanja obrtniže računamo razne pojave: neznosna konkurenca več-

V političnem oziru pa je domača nesreča prvaška še slabši in še nevarnejši učinek. Politika prvaštva je peljala od protistavnega „ilirskega gibanja“ pa do veleizdajalskih demonstracij lanskega leta. Svoj čas so zaprl Kranjca Koslerja, ki je izdelal veleizdajalski zemljevid Dandaneu pa pustijo enega Hribarja prostega, čeprav je dokazano, da zasleduje s svojim romanjem v Petersburg panslavistične cilje. — danes se nikdo ne briga za prvače, kateri proglasujejo navadno veleizdajstvo za „narodne zahteve.“ Politika prvaštva ni nič drugega, nego veleizdajstvo, kakor smo to v zadnjih mesecih že stokrat dokazali...

Oj ta domača nesreča prvaških strank! Posebno jasno se kaže na gospodarskem polju. Vsi slovenski konzumi, s katerimi so hoteli prvaki naprednjake izstradati, so žalostno poginili, — in slovenski kmet je plačal račune... Zadnjič smo poročali o velikanskem polomu v Šoštanju, kateri se je doigral pred celjako okrožno sodnijo. Ta slučaj je gotovo tipičen in ni posamezen. Ne samo to je zanimivo, da je orvaški Vošnjak napravil na toje troške čez 300 tisoč kron dolga. Tudi to ni vse, da je šoštanjska prvaška posojilnica gotovo čez 100 tisoč kron pri temu Vošnjaku izgnbila. Ali zanimiv in velepomemben je način gospodarstva v tej posojilnici. Človek, ki nima niti počenega groša v žepu, nasprotno ki ima že leta in leta sem velikanske dolgove, zaradi katerih bi moral že davno likvidirati ali v konkurz stopiti, ta človek postane v hipu, ko je že ves obupen in na robu propada, — blagajnik prvaške posojilnice. In potem jemlje iz te blagajne kolikor zmogoče, v njo pa polaga ničvredne papirje... Nikdo se mu ne upa vstaviti to počenjanje, kajti ta mož je „prvak“. Predstojniki in člani nadzornišstva se ne vtikajo skozi leta v knjige in v blagajno, zasebni revizor prvaških posojilnic samoumevno ne najde ničesar, čeprav

del židovskih fabrik, pomanjkanje dobrega obrtniškega naraščaja, nervoznost kupcev, ki gledajo le na zunanji lak in na hitro dobavo blaga, nesrečna državna politika itd. Vir vsega tega zla iskati je pa na vsak način v desorganizaciji, v raztresenosti in neednosti obrtništva samega. Vsak stan si pridobi edino potom tesnega združenja in skupnega dela boljše razmere. Obrtnike pa je doslej ločila najgriša zavist, najmalenkostnejša konkurenca, najotročejša sebičnost. Šele železna potreba prisilila je tudi obrtnike, da so pričeli v zadnjih letih misliti na svoj položaj in se združevati.

Delo obrtnikov za zboljšanje svojega položaja vršiti se mora v dveh smereh. V prvi vrsti treba je delati za sedanjost. Potom pametne srednjo-stanovske politike treba je prisiliti zakonodajstvo, da se ozira na obrtnika. Treba je mlačbi vladi vedno boljše postave izpreizati. Treba je nadalje potom obrtniške organizacije kupce prepričati, da zamore obrtniško delo glede kakovosti s fabriškim vedno uspešno konkurirati; kupce se mora zopet privadeti, da se do obrtni-

se je naravnost napačne bilance delalo in radikalno in člane farbalo. Blagajnik pa jemlje denar naprej in naprej, dokler je še kakšni groš v kasi... V tem gospodarstvu tiči velika neska brezvestnost! In po našem mnenju bi morali tisti tudi na obtožno klopo, kateri so ljudi v take posojilnice vabili, jim na najprijetnejši način denar iz žepa jemali in jih potem kot dobre „narodnjake“ hvalili. Mi vprašamo: Kako bodejo voditelji prvaških posojilnic v Celju in v Šoštanju svojim članom odgovor dajali, kadar bodejo člani svoj denar zahtevali? Kako bodejo ti prvaki odgovarjali?

Nič, — vsakega, ki bode svoj denar nazaj zahteval, proglasili bodejo za „nemčurja“. Pa — amen! Ali na ta način se ljudstvo ne bode dajalo loviti. Tudi za prvaške posojilnice mora enkrat poštenost prvo geslo postati. V to svrhu pa je posebno treba, da pridejo te prvaške posojilnice pod oblastveno nadzorstvo. Dokler bodejo prvaki sami svoje posojilnice kontrolirali, toliko časa bomo dobili še mnogo Vošnjakov in enakih poštenjakov. Napredne šparkase so vse pod oblastno kontrolo in zato se v njih nikdar taki škandali ne zgodijo.

Ali kaj pomaga vse govorjenje... Prvaštvo je domača nesreča slovenskega ljudstva. To je prvi strah v slovenski hiši. In ta strah treba pregnati, če ne z lepim, pa z grdim!

Politični pregled.

Državni zbor. Komaj se je sešel ta naš slavni državni zbor in že ga je vlada zopet domu poslala. Skupno se je vršilo le pet sej in še te niso imeli nobenega pomena. Vzrok, da se je zbornica zopet domu poslala, iskati je v narodnostranskih razmerah. 5. seja je najprej nadaljevala razpravo o draginji. Po daljših govorih se je ednoglasno sprejel predlog, da se izvoli odsek 52 članov, ki naj vprašanje draginje preiščudira in tekom 6. tednov poroča, kaj in kako bi se

ka obračajo in da ne hodijo več izključno v fabriko ali k „fušarju“. Treba je med obrtniki samimi ublažiti umazano konkurenco in iztrebiti stanovsko sovraštvo itd. itd. Na drugi strani pa je treba skrbeti za bodočnost, za izurjeni, dobri naraščaj, ki ne bode obrtništva sramote delal. Javnost se mora prisiliti, da dobi več respektu pred obrtništvom, da bodejo stariši svoje otroke raje učiti dajali itd. In učence same je treba pošteno učiti; mojster, ki mlado delavsko moč edino le izkorišča, ni pravi obrtnik. Učence se mora učiti, mnogo in dobro učiti. — — —

Po pravici povedano, sem s precej skeptičnim smehom pričakoval otvoritev prve razstave učeniških del v Ptuj, ki se je vršila od 24. do 31. oktobra pod protektoratom župana Jos. Orniga. Mislim sem: mnogo kruha ne bo iz te moke... Danes pa moram reči, da sem se hudo blamiral. Ta prva ptujška razstava učencev je naravnost vsako pričakovanje prekosila. Veselje je bilo, pogledati ta izvrstna dela, veselje in ponos za ptujške obrtnike. Razstavilo je 54 učencev in brez pretiranja lahko rečemo, da ni bilo skoraj no-

Naš koledar je izšel! Košta s pošto 70 vin. Kupujte ga!